

ASPECTE CALITATIVE ȘI CANTITATIVE PRIVIND PATRIMONIUL FONDULUI ARHITECTURAL RURAL ÎN JUDEȚUL SUCEAVA

Despina VASILCU

Cuvinte cheie: sat, arhitectură rurală, casă, obiceiuri

Mots clé: village, architecture rurale, maison, habitudes

Aspects qualitatifs et quantitatifs concernant le patrimoine du fond architectural rural dans le département de Suceava. L'étude du village, comme phénomène social et économique implique non seulement la connaissance des aspects d'ordre social, économique, historique, ethnographique, mais aussi, ceux d'ordre édilitaire. Par l'entremise de la maison, la famille a hérité de ces ancêtres toute une série de valeurs matérielles d'un grand potentiel traditionnel socio-culturel. Les conditions naturelles (le relief, les conditions climatiques, le couvert végétal), l'économie basée surtout, sur l'exploitation du bois et sur l'élevage du bétail et la culture de la terre, a donné ces villages des traits distincts. Par son aspect, la maison individuelle, est dans la plupart des cas, le symbole du niveau social de la famille, en représentant le niveau matériel de la vie humaine des différentes périodes.

1. Considerații generale asupra satului românesc.

Realitate geografică complexă (V. Cucu, 2000), satul este un fenomen social-economic a cărui apariție și evoluție a fost determinată pe de-o parte, de favorabilitățile cadrului natural și de activitățile economice ale populației, iar pe de altă parte, de factorii social-istorici. Studiarea acestuia implică abordarea aspectelor sociale, economice, istorice, etnografice și, nu în ultimul rând, edilitare. În satul românesc, locuința și anexele sale reprezintă expresia specifică a vieții reale a indivizilor, un simbol al gândirii populației rurale, a concepției despre viață a românilor. Condițiile naturale (relieful, clima, vegetația), economia bazată îndeosebi pe industria lemnului și creșterea animalelor, în regiunea montană și aproape în egală măsură pe creșterea animalelor și cultivarea plantelor în comunele din podiș, au conferit satelor din această zonă trăsături distincte.

Creșterea numărului de locuitori a determinat, implicit, și creșterea numărului de gospodării precum și modificări a tipologiei acestora. Binefacerile civilizației s-au materializat în apariția, în intravilan, a unor construcții moderne, caracterizate printr-o îmbinare de materiale care, în multe cazuri nu respectă principiile arhitecturii, generând kitsch-uri arhitecturale. Din păcate, gospodăria tradițională cu ocol se mai păstrează astăzi doar în satele risipite de la obârșia văii Moldovei (Moldova Sulița, Breaza, câteva sate din Fundu Moldovei) și a Moldoviței și este o expresie tipică a “civilizației lemnului, o adaptare la condițiile fizico-geografice și economice, cât și a necesităților de apărare (I Iosep, 1999).

Românii s-au caracterizat, de-a lungul timpului, printr-un puternic simț al proprietății, cu precădere în așezările din zona montană neafectate de procesul de colectivizare și astfel, prin intermediul locuinței, familia a preluat de la generațiile anterioare o serie de valori materiale cu o încărcătură tradițională socio-culturală. Prin aspectul său, locuința individuală redă, în majoritatea cazurilor, situația socială a celor care locuiesc în ea, reprezentând nivelul material al vieții umane din anumite perioade.

Având în vedere transformările satului românesc din ultimul secol, se impun, pe de-o parte, măsuri de modernizare a acestuia și, în egală măsură, conservarea a ceea ce este autentic, a teza -

urului cultural, a ceea ce este specific satului-simbol al civilizației românești de-a lungul timpului.

2. Arhitectura și comunitățile rurale.

Pentru identificarea caracteristicilor generale a locuințelor din această regiune a fost întreprins un studiu, prin aplicarea anchetei de teren în douăzeci și una de comune, situate atât în zona de munte, cât și în cea de podiș a județului Suceava, localități care sunt polarizate de orașele Câmpulung Moldovenesc și Gura Humorului. Chestionarul a fost aplicat pe un eșantion de 10 % din gospodăriile populației, mai exact 2578 de gospodării, rezultatele obținute în urma interpretării statistice a datelor oferind o imagine concludentă cu privire la situația reală a satului, a modificărilor care au intervenit în structura spațiului locuit, într-o perioadă de peste un secol.

Aspectele cele mai importante care vor fi analizate în prezentul material sunt cele cu privire la: anul construcției, numărul de construcții din gospodărie, anul ultimei renovări, materialele din care sunt construite casele, numărul de camere și alimentarea cu apă. Dacă, în această regiune proprietatea particulară asupra locuințelor este clară, totuși apar diferențieri în interiorul familiei. Situația economică din România, deteriorarea continuă a nivelului de trai, face ca independența locativă să rămână, pentru multe familii tinere, un deziderat. În aceste condiții, este lesne de înțeles că, cele mai multe locuințe sunt proprietatea persoanelor de vârstă a treia și a doua și, doar într-o proporție mică, a tinerilor.

O importanță deosebită pentru investigația întreprinsă este cunoașterea anului construcției, care oferă posibilitatea surprinderii dinamicii construcției de locuințe, ca și a corelării acesteia cu un alt indicator, cel al reînnoirii edilitare, ambii indicatori reprezentând o materializare a creșterii sau a ameliorării situației economice a multor familii. Din totalul gospodăriilor chestionate (2578), la întrebarea referitoare la anul construcției s-au înregistrat 59 de nonrăspunsuri. În urma analizei celor 2519 de răspunsuri valide, am identificat cinci perioade de construcție a locuințelor, cu o dinamică diferită, influențată de factorii istorici, economici și sociali. Astfel, s-a constatat că cele mai vechi gospodării, de altfel și cele mai reduse numeric (87), au o vechime de peste un secol, ceea ce reprezintă doar 3,4 % din totalul gospodăriilor luate în studiu. Acestea reprezintă, în marea lor majoritate, tipul gospodăriei tradiționale românești, căreia i s-au adus anumite îmbunătățiri pe parcursul ultimilor 15 ani. Urmărind dinamica numărului de gospodării, s-au putut identifica mai multe perioade (tabelul nr. 1).

Tabel nr. 1 Dinamica numărului de locuințe construite și renovate

Perioada	Locuințe construite		Locuințe renovate	
	Număr	%	Număr	%
Înainte de 1900	87	3,4	5	0,4
1901-1944	297	11,8	1	0,1
1945-1964	637	25,3	25	2,0
1965-1989	1096	43,5	217	17,3
1990-2004	402	16,1	1008	80,2
Total regiune	2519	100	1256	100

S-a constatat că cele mai vechi gospodării, de altfel și cele mai reduse numeric (87), au o vechime de peste un secol, ceea ce reprezintă doar 3,4 % din totalul gospodăriilor luate în studiu.

Acestea au fost construite înainte de 1900 și reprezintă, în marea lor majoritate, tipul gospodăriei tradiționale românești, căreia i s-au adus anumite îmbunătățiri pe parcursul acestei perioade.

- În perioada 1901-1944 se poate observa o creștere a numărului de locuințe, mai mult de o triplare a numărului acestora, față de perioada anterioară, ritmul mai redus (doar 6,7 locuințe/an), fiind totuși explicat prin distrugerile și lipsurile cauzate de cele două războaie mondiale și din perioadele care au urmat acestora;
- Perioada de după cel de-al doilea război mondial (1945-1964), se caracterizează printr-o creștere cu 25,3 % a numărului de locuințe, consecință firească a procesului de reconstrucție din perioada postbelică și de reaşezare a vieții pe un făgaș normal;
- Creșterea cea mai spectaculoasă a numărului de locuințe (43,5 %), corespunde perioadei 1965-1989, consecință a creșterii nivelului de trai, dar și a accesibilității materialelor de construcție, datorită prețurilor reduse a acestora.
- Din totalul numărului de locuințe din regiunea studiată, 16,1 % au fost construite în cei cincisprezece ani de după revoluție, ceea ce reprezintă peste 26 de noi locuințe anual.

Din totalul locuințelor luate în studiu (2519), jumătate au fost renovate. Dacă numărul cel mai mare de locuințe nou-construite corespunde, potrivit figurii 1, perioadei 1965-1989, numărul cel mai mare de renovări (1008, adică 80,2 %, din totalul locuințelor renovate) a fost realizat între 1989 și 2004, perioadă în care s-au construit doar 16,1 % locuințe noi. Analiza tabelului și a graficului de mai jos demonstrează faptul că, în mai mult de trei sferturi din gospodăria s-au efectuat lucrări de renovare și modernizare, care s-au concretizat în alimentarea cu apă curentă și construirea băilor, extinderea spațiului, reamenajări interioare menite să sporească gradul de confort, ca și o serie de amenajări exterioare. Conform datelor obținute de pe urma anchetei de teren, populația din această regiune are disponibilități sporite pentru modernizare, acțiune impusă, în majoritatea cazurilor, de creșterea numărului membrilor familiei respective. Din totalul gospodăriilor luate în studiu, 36,9 % au sursă proprie de alimentare cu apă.

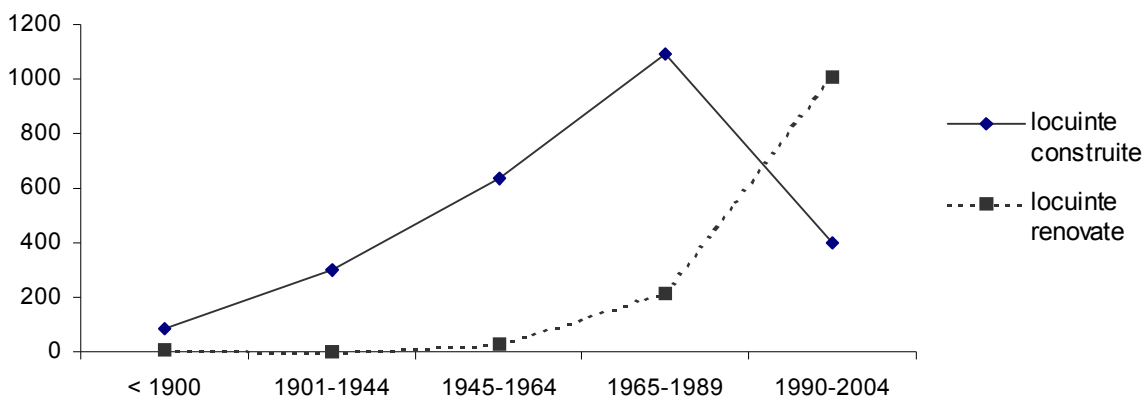
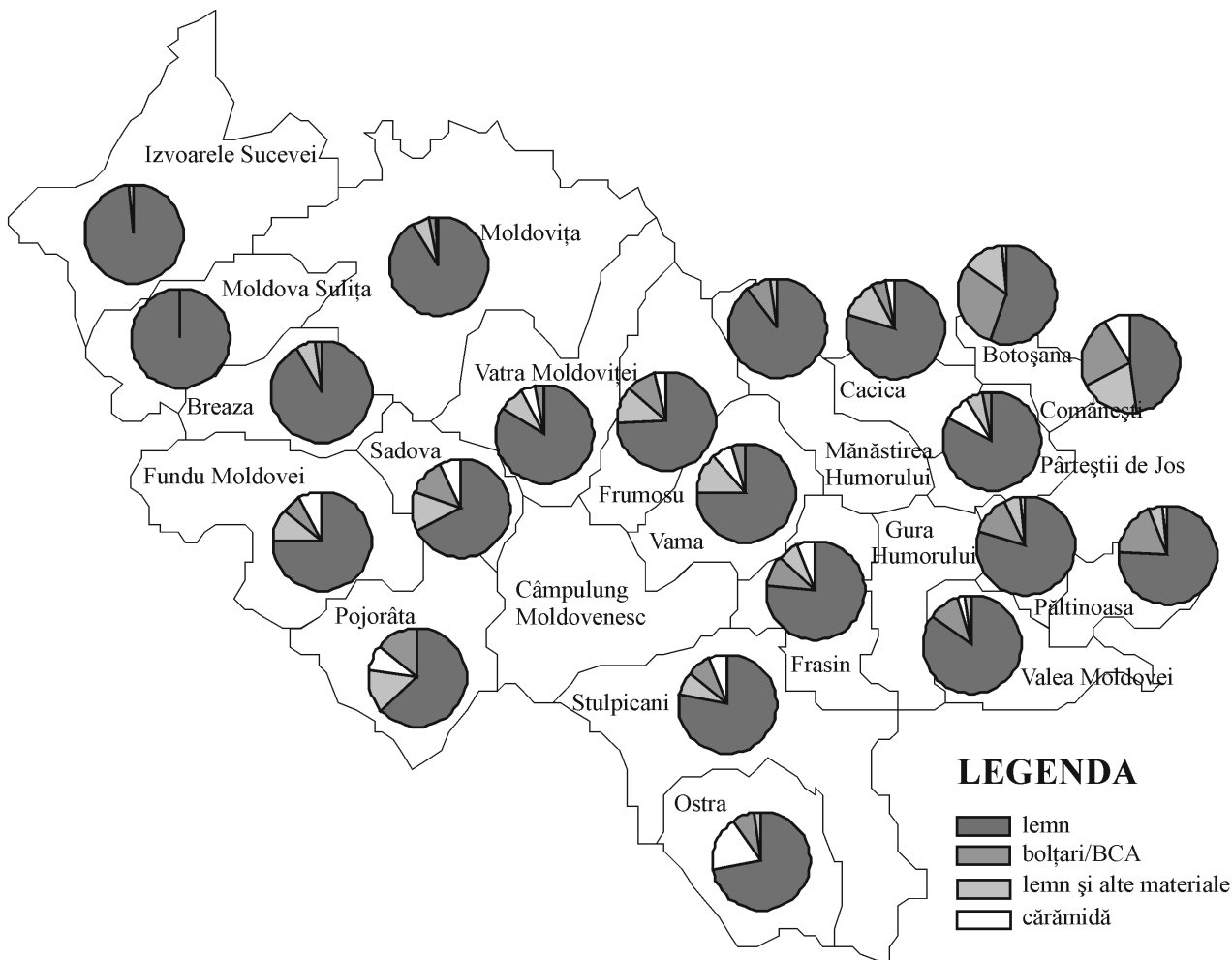

Fig. 1 Evoluția fondului de locuințe în perioada 1900-2004

Importanță deosebită prezintă cunoașterea materialelor din care sunt construite locuințele din această regiune. Fiind o zonă montană și de podiș, în care pădurile dețin suprafețe apreciabile, este de la sine înțeles, că lemnul a constituit, încă din vechime, principalul material de construcție.

De altfel și în prezent, se manifestă un interes deosebit pentru locuințele ecologice, din lemn. Astfel, 2013 locuințe s unt construite din lemn, ceea ce reprezintă mai mult de trei sferturi

din totalul acestora, iar dacă se iau în calcul și locuințele construite din lemn în și alte materiale, proporția este de 86,6 %

Fig. 2. Tipul de gospodărie după materialul de construcție utilizat

Urmează locuințele construite din B.C.A., cărămidă și bolțari, care împreună totalizează 13,3 %. Din totalul de 2568 locuințe (diferența până la 2578 fiind constituită de nonrăspunsuri), doar 3 sunt construite din zgură. Faptul că lemnul a fost și, încă mai este, ușor de procurat și la prețuri relativ scăzute, față de alte regiuni, mai ales pentru cei care lucrează în domeniul exploatărilor forestiere și pentru cei cărora le-au fost retrocedate pădurile se reflectă și în arhitectura locală, caracterizată prin case cu un număr mare de camere, un indicator al bunăstării în această regiune.

Un alt aspect care ar trebui punctat este cel al modelului cultural din această regiune (și în special din comunele montane), materializată în dorința de a agonisi cât mai mult, pentru a transmite generațiilor care urmează, dar și pentru a dobândi, pe această cale, prestigiul în cadrul comunității. În majoritatea cazurilor, gospodăria reprezintă un criteriu de clasare și reclasare socială.

Sugestivă este harta care redă tipul de gospodărie, caracteristic fiecărei așezări rurale, în funcție de materialele de construcție utilizate. O simplă analiză a hărții demonstrează, fără îndoială, că materialul de construcție cel mai frecvent folosit, de peste un secol este lemnul. Totuși, se constată anumite diferențieri între zona montană și cea de podiș, dar și similitudini. Astfel, în comunele montane mai îndepărtate (Izvoarele Sucevei), cele de pe cursul superior al Moldovei (Moldova Sulița și Breaza), de pe cursul superior al Moldoviței, în comuna omonimă, majoritatea caselor sunt construite din lemn. La Moldova Sulița proporția este de 100 %, la Breaza și Moldovița de peste 90 %, (fără a lua în calcul locuințele construite din lemn și alte materiale), pentru a scădea în anumite comune din regiunea de podiș: la 75,8 % la Drăgoiești, 55,6 % la Botoșana și chiar 48,1 % la Comănești. Situații asemănătoare se întâlnesc și în anumite așezări montane precum: Frumosu, Vama, Frasin, Stulpicani, Ostra, Pojorâta, în care predomină casele din lemn, dar cu o pondere mai redusă (60-70 %), din totalul gospodăriilor.

În regiunea montană, casele se caracterizează printr-un număr mare de camere, un indicator al bunăstării care caracterizează de altfel întregul județ. Cele mai numeroase sunt totuși casele cu două camere, ponderea acestora fiind de 31 % din total, urmate de cele cu trei și cu patru camere, care reprezintă 27,2 % și respectiv 17,7 %, pentru ca ponderea locuințelor cu mai mult de cinci camere să scadă corespunzător, până la 7,2 %, iar cele cu șapte sau opt camere să dețină, fiecare în parte 1,5 %.

În viitor, în ciuda scăderii numărului de locuitori, tendința va fi de creștere a volumului de construcții, datorită intențiilor de independență locativă, manifestate de generațiile tinere. Pe de altă parte, ritmul evoluției socio-economice, explică multe din cauzele scăderii legăturilor cu locul de naștere și de trai, și de aici, legătura cu spațiul construit diminuează sau se rupe, în timp, deoarece tinerii, în special, se caracterizează printr-o "mobilitate laterală", mult mai accentuată, comparativ cu celelalte generații (A. Giddens, 1998).

Tot mai mulți specialiști consideră că arhitectura rurală trebuie să fie în concordanță cu idealurile și modul de viață al oamenilor. Fără a știrbi dreptul la libertate a individului și de acces la binefacerile civilizației, la modernitate, pe viitor ar trebui să impună respectarea principiului integrării armonioase a structurii edilitare cu condițiilor naturale, în sensul realizării construcțiilor cu elemente ale arhitecturii locale, preîntâmpinarea difuziunii kitch-ului și cultivarea simțului estetic al populației.

BIBLIOGRAFIE

- Apăvăloaie, M.** (1965), *Contribuții la studiul geografic al așezărilor rurale din Moldova*, Analele științifice ale Univ. „Al. I. Cuza” Iași, Secț. I, tomul XI.
- Apăvăloaie, M., Chiriac, D., Lupu, N.** (1970), *Câteva observații geografico-economice referitoare la populația și așezările rurale din județul Suceava*, Analele științifice ale Univ. “Al. I. Cuza” Iași, Secț. Iib, tomul XVI.
- Cernescu, T.** (2004), *Societate și arhitectură : o perspectivă sociologică*, Edit. Tritonic, București.
- Cucu, V.** (2000), *Geografia așezărilor rurale*, Edit. Domino, București.
- Giddens, A.**, 1998, *Sociologie*, Edit. BIC ALL, București.
- Iosep, I.** (1999), *Studiu geografico-economic al Obcinelor Bucovinei*, Teză de doctorat, Univ. „Al. I. Cuza”, Iași.